

УДК 347.77:004

DOI <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2020-1.15>

О. М. Сказко, аспірант
Науково-дослідного інституту інформатики і права
Національної академії правових наук України

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КІБЕРСКВОТИНГ

Стаття присвячена перспективам упровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг. На підставі аналізу думок фахівців з інформаційного права та закордонного досвіду правового регулювання визначено дві основні ознаки кіберсквотингу: 1) це діяльність у мережі Інтернеті щодо реєстрації доменного імені, яке включає в собі назву торговельної марки, відомого комерційного позначення або прізвища світової знаменитості; 2) зазначена діяльність є умисною та спрямована на отримання певної вигоди або шляхом перепродажу доменів законним власникам відповідних торговельних марок, або шляхом уведення користувачів в оману, використовуючи такі сайти для розміщення своєї реклами. Сам факт кіберсквотингу має обов'язково охоплювати обидві ознаки.

Під кіберсквотингом запропоновано розуміти недобросовісне отримання прибутку шляхом продажу (перепродажу) доменного імені, яке є ідентичним або дуже схожим за написанням із назвою торговельної марки, відомого бренду, ім'ям або прізвищем світових знаменитостей, власнику відповідної торговельної марки або прізвища. У даному визначенні акцент зроблено саме на прагненні кіберсквотера недобросовісно отримати вигоду шляхом продажу прав на домен власнику торговельної марки (бренду, відомого прізвища).

Проаналізовано особливості адміністративної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері. Запропоновано доповнити Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та Кодекс України про адміністративні правопорушення складом злочину, що передбачає настання адміністративної відповідальності за кіберсквотинг.

Обґрунтовано, що діяння, пов'язані з кіберсквотином, містять елементи суспільної шкідливості, але не суспільної небезпеки. Упровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг має охоплювати передусім заходи адміністративної, цивільно-правової та матеріальної відповідальності.

Ключові слова: доменні імена, кіберсквотинг, адміністративна відповідальність, інформаційно-правова відповідальність, юридична відповідальність.

O. M. Skazko. Prospects of implementation of legal responsibilities for cybersquatting

The article is devoted to the prospects of introducing legal responsibility for cybersquatting. The author analyzes the opinions of specialists in information law and foreign experience of legal regulation. Two basic features of cybersquatting are identified: 1) it is an activity on the Internet to register a domain name, which includes the name of a trademark, a well-known commercial designation or the surname of a world celebrity; 2) the said activity is intentional and aimed at obtaining certain benefits either by reselling the domains to the rightful owners of the respective trademarks, or by misleading the users by using such sites to advertise them. The author proves that the act will have all the necessary and sufficient signs of cybersquatting only in the presence of these two signs.

The author's definition of cybersquatting is formulated. Cybersquatting has been proposed to understand the fraudulent profit by selling (reselling) a domain name that is identical or very similar to that prescribed by the brand name, famous brand, name or surname of the world celebrities, the owner of the respective trademark or surname. In this definition, the focus is specifically on the desire of the cyber squatter to dishonestly profit by selling the domain rights to the owner of the trademark (brand name).

The peculiarities of administrative responsibility for information offenses are analyzed. The author proposes to supplement the Law of Ukraine "On protection against unfair competition" and in the Code of Ukraine on administrative liability by the composition of an administrative offense, provides for the offensive of administrative responsibility for cybersquatting.

The author argues that acts related to cybersquatting include elements of social harm, but not social danger. The introduction of legal responsibility for cybersquatting should cover, first and foremost, administrative, civil and material measures. The areas of further research should include an analysis of case law in the field of domain name protection in order to optimize it.

Key words: domain names, cybersquatting, administrative responsibility, information and legal liability, legal responsibility.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що в сучасному інформаційному просторі значна увага приділяється доменним іменам, які слугують своєрідною візитною карткою інтернет-ресурсу. Навіть більше, доменні імена використовуються суб'єктами підприємницької діяльності як реклама для потенційних користувачів. Водночас через цінність та значущість доменних імен поширюється практика так званої «недобросовісної» реєстрації доменного імені, яка дістала назву «кіберсквотинг».

Динамічний розвиток інформаційних технологій постійно ставить перед державою, її законодавчим, виконавчими та судовими органами, перед суб'єктами господарської діяльності та громадянським суспільством нові виклики. Однак правове регулювання у вказаній сфері суспільних відносин значно відстає від розвитку технологій, що зумовлює слабкість правового механізму захисту права інтелектуальної власності, зокрема пов'язаної із правом на доменні імена. Водночас у науці інформаційного права вказана проблематика досліджена недостатньо, що зумовлює актуальність та новизну цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформаційні правовідносини, що виникають у мережі Інтернет, розглядали у своїх роботах такі науковці, як: І. Арістова, К. Беляков, В. Брижко, О. Баранов, В. Гавловський, В. Глушков, О. Дзьобань, Р. Калюжний, Б. Кормич, А. Марущак, В. Фурашев, В. Цимбалюк та інші автори. Водночас відносини, пов'язані з вирішенням доменних спорів та кіберсквотингом, недостатньо висвітлені в наукових публікаціях, що зумовлює необхідність здійснення наукових розвідок у вказаному напрямі.

Мета статті – визначення перспектив запровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг.

Виклад основного матеріалу. Спершу варто зазначити, що термін «кіберсквотинг» не визначено жодним національним нормативно-правовим документом. Тому для уникнення розбіжностей у тлумаченні зазначеного терміна та його однозначного розуміння в рамках даної роботи необхідно визначити поняття «кіберсквотинг» на основі поглядів вітчизняних і закордонних фахівців.

Термін «кіберсквотинг» виник у Сполучених Штатах Америки (далі – США) у 1995–1996 рр. На той час експертами це явище розумілося як несумлінні дії з доменними іменами, що стосуються порушення права інтелектуальної власності [1].

Одним із перших правових актів, у якому зроблено спробу врегулювати аспекти кіберсквотингу, був Закон США «Про захист споживачів від кіберсквотингу» (Anticybersquatting consumer protection Act, 1999) [2]. У самому тексті Закону немає визначення терміна, проте наведено деякі ознаки діяльності кіберсквотерів, а саме:

- 1) здійснюють реєстрацію відомих торговельних марок як доменні імена в Інтернеті з метою намагання в подальшому стягнути плату від законних власників таких позначень;
- 2) здійснюють реєстрацію комерційних позначень як доменні імена з метою подальшої продажі за вищою ціною;
- 3) здійснюють реєстрацію відомих комерційних позначень як доменні імена з метою введення в оману споживачів шляхом неправильного використання доменного імені і переадресування клієнтів із сайту власника знака на власний сайт кіберсквотера.

За визначенням онлайн-енциклопедії Wikipedia, кіберсквотинг – це протизаконна діяльність, що полягає в реєстрації, використанні та пропонуванні до продажу доменного імені з несумлінним наміром отримати прибуток від паразитування на гудвілі або торговельній марці, яка належить іншій особі. Після несумлінної реєстрації реєстрант (кіберсквотер) зазвичай пропонує продати доменне ім'я законному власнику знаку за значно вищою ціною [3].

У даному визначенні підлягає сумніву саме «протизаконна діяльність». Якщо це стосується українського законодавства, то жодним національним нормативно-правовим документом не врегульовано процес реєстрації домену, навіть якщо в доменному імені є назва відомої торговельної марки або бренду. Щодо самого процесу реєстрації діє просте правило: хто перший подав заявку, той і власник відповідного домену. Що стосується «пропонування до продажу доменного імені з несумлінним наміром отримати прибуток», тут можна погодитись, але лише частково, оскільки мотив «несумлінний намір» довести дуже важко.

Н. Попова запропонувала термін «кіберсквотинг» трактувати як протизаконну бізнес-діяльність, що полягає в реєстрації, використанні та пропонуванні до продажу доменного імені з несумлінним наміром отримати прибуток від паразитування на гудвілі або торговельній марці, яка належить іншій особі. Спонукальними мотивами до діяльності в ролі кіберсквотерів є невелика потреба в початкових капіталовкладеннях та значні прибутки після продажу доменів [4, с. 135]. У даному визначенні формулювання «протизаконна бізнес-діяльність», з огляду на вищезазначені причини, також не зовсім виправдане.

У судовій практиці США та деяких країн Європи також ідеться про виникнення кіберсквотингу в випадку, коли особа реєструє доменне ім'я з використання торговельної марки, власником якої не є. Метою такої реєстрації є прагнення отримати вигоду шляхом продажу прав на домен власнику цієї торговельної марки або переадресації користувачів Інтернету із сайту справжнього власника на сайт кіберсквотера [5].

Ураховуючи зазначене, можна виділити такі дві основні ознаки кіберсквотингу:

- 1) це діяльність у мережі Інтернет щодо реєстрації доменного імені, яке включає назву торговельної марки, відоме комерційне позначення або прізвище світової знаменитості;
- 2) зазначена діяльність умисна і спрямована на отримання певної вигоди або шляхом перепродажу доменів законним власникам відповідних торговельних марок, або шляхом уведення користувачів в оману, використовуючи такі сайти для розміщення своєї реклами. Варто зазначити, що сам факт кіберсквотингу має обов'язково охоплювати водночас обидві ознаки.

На підтвердження зазначеного висновку можна навести визначення А. Ляшенко: «Кіберсквотинг – явище, яке полягає в реєстрації доменного імені, що є тотожним (схожим до ступеня змішування)

з комерційним позначенням іншої особи (часто добре відомої юридичної / фізичної особи), з метою отримання прибутку (продати доменне ім'я, перешкодити діяльності конкурента, отримати більше «кліків» унаслідок виникнення асоціацій із певною особою)» [6].

Отже, зважаючи на погляди вищезазначених учених, спробуємо сформулювати визначення терміна «кіберсквотинг», яке буде використовуватись у подальшому в рамках даного дослідження. Отже, під кіберсквотингом варто розуміти недобросовісне отримання прибутку шляхом продажу (перепродажу) доменного імені, яке є ідентичним або дуже схожим за написанням із назвою торговельної марки, відомого бренду, ім'ям або прізвищем світових знаменитостей, власнику відповідної торговельної марки або прізвища. У даному визначенні акцент зроблено саме на прагненні кіберсквотера недобросовісно отримати вигоду шляхом продажу прав на домен власнику торговельної марки (бренду, відомого прізвища).

Наступним кроком під час визначення юридичної відповідальності за кіберсквотинг необхідно з'ясувати саму суть юридичної відповідальності, фактичні підстави для юридичної відповідальності та її види. Так, на думку В. Малиновської, юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності є важливим засобом забезпечення законності і правопорядку у країні, дотримання прав і свобод людини та забезпечення належної реалізації державними органами та їх посадовими особами своїх повноважень, визначених законом, отже, є істотним фактором побудови правової держави в Україні» [7].

У більш вузькому розумінні юридичну відповідальність можна охарактеризувати як усвідомлення суб'єктом права своїх дій у процесі реалізації наданих прав і покладених на нього обов'язків, вольове рішення діяти згідно з вимогами закону (позитивна відповідальність), як можливість зазнання певних обмежень («покарань») у випадку порушення норм права (ретроспективна відповідальність) [7].

Аналізуючи погляди вчених, можна дійти висновку, що юридичну відповідальність варто розглядати як різновид правовідносин, який має чітку структуру, з визначеними елементами, а саме: суб'єкти правовідносин, об'єкти правовідносин, зміст правовідносин, а також юридичні факти, що є підставами для виникнення цих правовідносин. Суб'єктами правовідносин можуть виступати держава, юридичні та фізичні особи. Об'єкт правовідносин – це те, заради чого виникають правовідносини, тобто щодо чого безпосередньо взаємодіють суб'єкти [8].

Також варто зазначити, що як самостійному елементу механізму правового регулювання юридичній відповідальності притаманні такі характерні ознаки: 1) підставою для застосування юридичної відповідальності може бути лише факт здійснення правопорушення; 2) юридична відповідальність функціонує шляхом ужиття певних негативних заходів до осіб, що скоїли правопорушення; 3) притягнення до юридичної відповідальності можливе винятково за рішенням компетентного органу або посадової особи, яка має закріплені в законі відповідні повноваження.

Водночас доцільно зазначити той факт, що майже всі науковці під час визначення поняття юридичної відповідальності звертають увагу лише на її ретроспективну складову частину, тобто правовідносини, що виникають після вчинення суб'єктом певного правопорушення, з подальшим ужиттям державою заходів правового примусу з несприятливими наслідками для винної особи особистого, майнового чи організаційного характеру. Проте, на нашу думку, варто рівнозначну увагу приділяти й так званій перспективній (позитивній) відповідальності, що передбачає вольове рішення діяти згідно з вимогами закону, сумлінне виконання своїх обов'язків перед державою, громадянським суспільством, колективом людей і окремою особою. Оскільки під час вирішення будь-якої проблеми цілком логічний і доречний підхід «попередження» та недопущення проблеми, аніж «усунення наслідків» після її виникнення.

Для досягнення основної мети даного дослідження, а саме визначення юридичної відповідальності за кіберсквотинг, вважається за доцільне розглянути також питання юридичної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері, оскільки мережа Інтернет – складник інформаційного простору. Уперше в Україні дослідження з погляду інформаційної деліктології як інституту інформаційного права було проведено провідними вченими у монографії «Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології» (далі – монографія) [10].

У зазначеній монографії авторами закладено основи для формування «інформаційної деліктології», надано визначення юридичної відповідальності за інформаційні делікти – «регламентована інформаційно-деліктними правовими нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння фізичних або юридичних осіб (колективних суб'єктів), що можуть виявлятися в недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні обов'язків, порушенні правових зобов'язань, завданні шкоди або збитків, відображена в застосуванні до осіб, які вчинили такі діяння, засобів впливу, що тягнуть за собою відповідні обмеження» [10].

Проводячи аналогію визначення класичної юридичної відповідальності та юридичної відповідальності за інформаційні делікти, можна дійти висновку, що йдеться про правові відносини у відповідній сфері. Інакше кажучи, можна стверджувати, що юридична відповідальність за кіберсквотинг може розглядатись як різновид інформаційних правовідносин в Інтернеті.

З метою подальшого вивчення системи інформаційно-правових відносин в мережі Інтернет буде доречним розглянути класифікацію юридичної відповідальності за інформаційні делікти. Провідними вченими в монографії здійснено (відповідно до логіки правового регулювання інформаційних правовідносин)

класифікацію інформаційно-правової відповідальності за такими видами: кримінально-правова, адміністративно-правова, цивільно-правова та дисциплінарно-правова відповідальність [10].

Розглянемо більш детально інформаційну адміністративно-правову відповідальність. Підставою для адміністративної відповідальності варто визнати здійснене суб'єктом інформаційних правовідносин правопорушення в інформаційній сфері. Водночас, на думку О. Тихомирова, поняття інформаційного правопорушення слід формулювати як протиправне, винне (умисне або необережне) діяння, що посягає на суспільні відносини у сфері створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації, спричиняє шкоду або створює реальну загрозу такого спричинення цим відносинам і за вчинення якого законом передбачено настання адміністративної відповідальності [11].

Аналізуючи положення Кодексу України про адміністративні правопорушення, можна виділити низку правопорушень, які за своєю сутністю певною мірою схожі з кіберсквотингом. До таких адміністративних правопорушень можна віднести порушення права на об'єкти права інтелектуальної власності, які передбачені у ст. 51–2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), гл. 6 «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність» [9]. Необхідно звернути увагу на розкриття змісту інтелектуальної власності, а саме вираз: «<...> знак для товарів і послуг», який за своїм змістом підпадає під брендний кіберсквотинг. Отже, можна припустити, що застосування положення ст. 51–2 КУпАП частково визначає об'єктивну сторону адміністративних правопорушень у сфері Інтернету. Проте для повного врегулювання питань адміністративної відповідальності за кіберсквотинг необхідно в КУпАП не тільки надати визначення кіберсквотингу, а також включити до переліку правопорушень усі види кіберсквотингу (кіберсквотинг коротких доменних імен, брендний, іменний, галузевий, географічний кіберсквотинг і тайпсквотинг).

Іншим правопорушенням, яке за своєю сутністю схоже на поняття кіберсквотингу, на думку О. Кохановської, може бути недобросовісна конкуренція, що передбачена у ст. 164–3 КУпАП [12]. Відповідно до цієї статті, «незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до сорока чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини чи без такої» [9].

Думка О. Кохановської прийнятна, оскільки зазначені у ст. 164–3 КУпАП дії можуть завдати шкоди діловій репутації власників торгових марок, відомих магазинів, а також знаменитостям. Навіть більше, аргументом, що свідчить на користь віднесення поняття кіберсквотингу до недобросовісної конкуренції, є положення ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», відповідно до якого «недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності» [13].

Однак у даному випадку йдеться лише про брендний та іменний кіберсквотинг. Навіть більше, «самовільне використання» назви торгової марки або імені знаменитої особи в доменному імені ще не доводить факт скоєння кіберсквотинга. Тому Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та КУпАП вважається за доцільне доповнити відповідним складом адміністративного правопорушення.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. На нашу думку, діяння, пов'язані з кіберсквотином, безумовно, містять елементи суспільної шкідливості, але ж ніяк не суспільної небезпеки. Тому ми вважаємо, що впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг має передбачати передусім заходи адміністративної, цивільно-правової та матеріальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Раєвська К. Кіберсквотинг як причина виникнення доменних спорів. *Від громадянського суспільства до правової держави* : збірник матеріалів Міжнародної інтернет-конференції, м. Харків, 27 квітня 2017 р. С. 339–343.
2. The Anticybersquatting Consumer Protection Act (Nov. 29, 1999) codified at 15 U.S.C. § 1125. 1999. Pub. L. № 106–133, § 3002 (a), 113. URL: <http://www.dmlp.org/sites/citmedialaw.org/files/ACPA%20leg%20history.pdf> (дата звернення: 28.01.2020).
3. Wikipedia : загальнодоступна вільна онлайн-енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кіберсквотинг> (дата звернення: 28.01.2020).
4. Попова Н. Кіберсквотинг як основний вид правопорушень в доменних спорах. *Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Черкаси, 2015 р. С. 134–137.
5. Петрів М. Поняття та ознаки кіберсквотингу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 52. С. 127–130.
6. Ляшенко А. Кіберсквотинг по-українськи: проблеми вирішення доменних спорів в доменній зоні UA. URL: <https://ipstyle.ua/ua/kiberskvoting-po-ukrainski-problemi-virishennja-domennih-sporiv-v-domennij-zoni-ua>.
7. Маліновська В. Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. № 2. С. 58–65.

8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 28.01.2020).

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 28.01.2020).

10. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології : монографія / І. Арістова та ін. ; за заг. ред. К. Беякова. Київ : КВІЦ, 2019. 344 с. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/monografiya_ok_0.pdf (дата звернення 28.01.2020).

11. Тихомиров О., Тугарова О. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері : навчальний посібник. Київ : Нац. акад. СБУ, 2015. 172 с. URL: https://tihoma-law.at.ua/yurid_vidpovidalnist_za_pravorushennya_v_infosfe.pdf (дата звернення: 28.01.2020).

12. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 7 червня 1996 р. № 237/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр> (дата звернення: 28.01.2020).

13. Костюченко О. Правове регулювання інтелектуальної власності в Україні. *Офіційний сайт Міністерства юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4487 (дата звернення: 28.01.2020).